

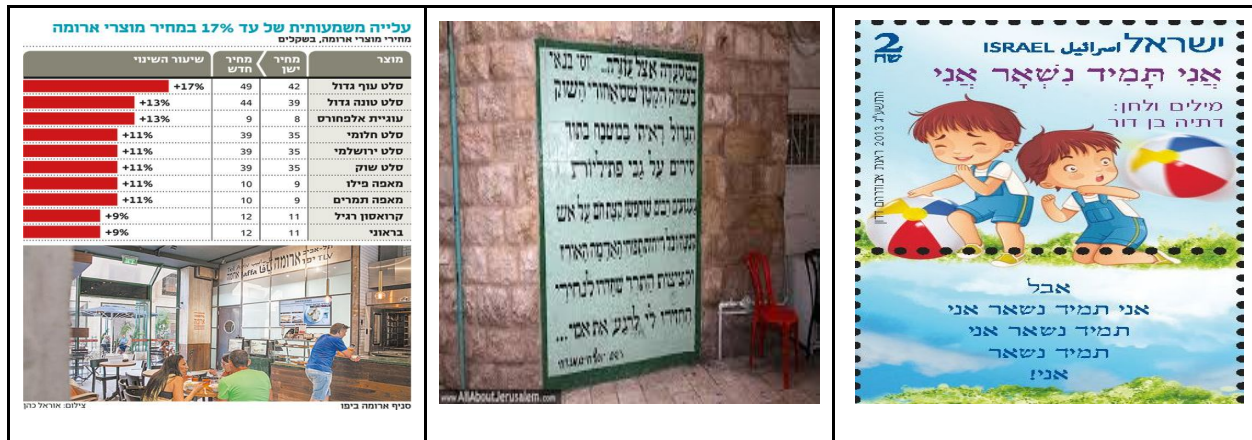
תהליך עבודה עם טקסט

טקסט הוא מונח שמקורו מתחום הבלשנות ומציין כל מארג של רצף מלים, משפטים ופסקאות היוצרים יחד מכלול.

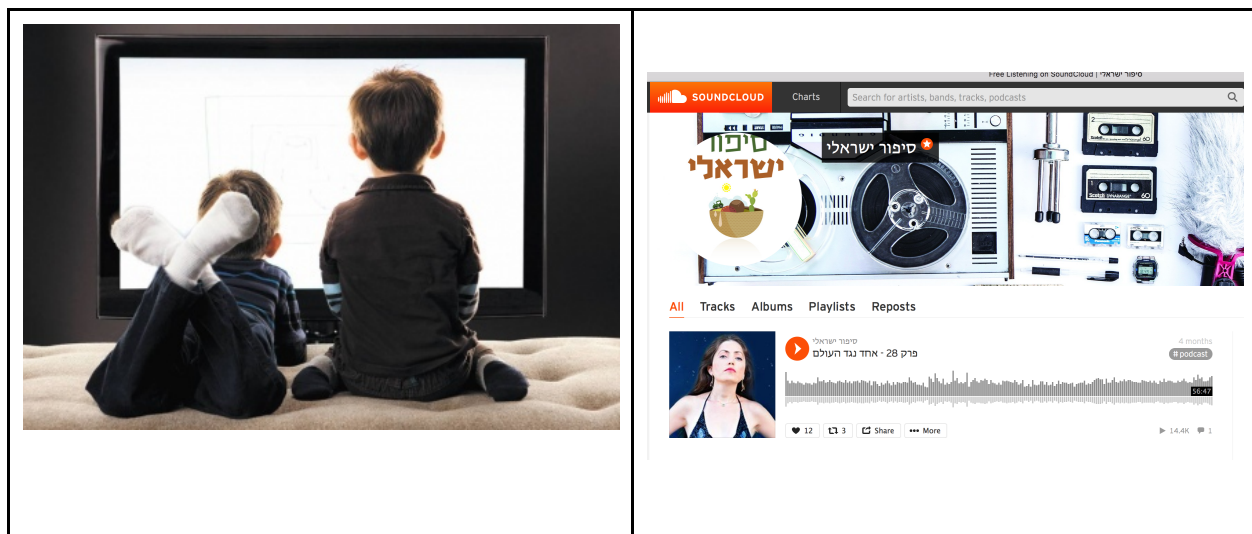
טקסט כתוב על פי רוב מוצג על גבי נייר מודפס או על מסך אלקטרוני כמו במחשב, אייפד או טלפון נייד. טקסט עבור אנשים שאינם יכולים להשתמש בתפיסה חזותית לצורך פענוח הכתוב כמו לעוורים יכול להיות מוצג בצורה הניתנת למישוש כמו בכתב ברייל.

טקסט כתוב בהוראת עברית כשפה זרה יכול להיות מסוגות שונות (תלוי רמת לומד ומטרות הוראה): שלט, פרסומת, כרזה, כתובת גרפיטי, מודעת קיר, מסרון, דואר אלקטרוני, שיר ספר, שיר זמר, סיפור קצר, תפריט, מתכון, מכתב, כתבה מעיתון/מגזין וכדומה

בהוראת עברית כשפה זרה אנו כוללים גם טקסטים דבורים (שמיעה/צפייה) תלמידים עוקבים אחרי המלל הדבור והייצוגים הגרפיים ומפענחים אותו כפי שיפענחו טקסט כתוב. הייצוגים הגרפיים/ ויזואליים בטקסט הנצפה מהווים כלי עזר נוסף לפענוח הטקסט (קידוד כפול)

בהוראה של טקסט כתוב/דבור חדש בהוראת שפה זרה, מניחים שהלומד ישתמש בכל הכלים שבידו לפענחו כי המוח האנושי רוצה להבין משמעות ולכן יפעיל את כל הכלים הקוגניטיביים והרגשיים לעשות הקשרים, לכן הטקסט צריך לשמור על אותנטיות ככל הניתן

הטקסט מזמן למידה שפתית ותרבותית (=ידע על התרבות והתנהגות תרבותית) ולכן הוא גם אמצעי וגם מטרה. בחירה של כל טקסט תעשה לפי:

1. מטרות שפתיות/תרבותיות שהוצבו

2. נושא יחידת הלימוד (הקשר)

3. רמת הלומדים

4. גיל הלומדים

בהוראת שפה זרה אנו מחלקים את הטקסטים לפי מידת האוטנטיות שלהם:

טקסט אוטנטי - טקסט שנכתב ע"י דובר ילידי ללומד ילידי

טקסט אוטנטי מעובד - טקסט אוטנטי עם שינויים קלים שיתאימו ללומד השפה

טקסט חצי אוטנטי - טקסט הנכתב לצורך הוראה ומחקה טקסט אוטנטי

טקסט לא אוטנטי - טקסט הנכתב בצורה "מלאכותית" לצרכי הוראה

טקסט אוטנטי מעובד	טקסט אוטנטי
יְהוּדָה אֶטְלָס הוּא סוֹפֵר יִשְׂרָאֵלִי. הוּא נוֹלֵד ב־1937 בְּמוֹשָׁב עֵין עִירוֹן עֲכָשִׁיו הוּא גֵר בְּתֵל אַבִּיב. יֵשׁ לוֹ אִשָּׁה וְשְׁלוֹשָׁה בָּנִים. הוּא כָּתֵב הַרְבֵּה סִפְרִים לִילְדִים	תְּמִיד/יְהוּדָה אֶטְלָס קְשָׁנוֹתָנִים לִי סֵלֶט אֲנִי רוֹצֶה מְרֹק. קְשָׁנוֹתָנִים לִי מְרֹק אֲנִי רוֹצֶה קְצִיצָה קְשָׁנוֹתָנִים לִי קְצִיצָה אֲנִי רוֹצֶה תְּפוּחֵי אֲדָמָה רֶק קְשָׁנוֹתָנִים לִי שׁוּקוֹלָד אֲנִי רוֹצֶה שׁוּקוֹלָד
טקסט לא אוטנטי	טקסט חצי אוטנטי
אֵילָן: שְׁלוֹם אָנִי אֵילָן, מִי אַתָּה? שִׁירָה: אָנִי שִׁירָה אֵילָן: נָעִים מְאֹד שִׁירָה שִׁירָה: נָעִים מְאֹד, אֵילָן.	- סְלִיחָה, בְּאִיזָה בֵּית קֶפֶה אֲנִי יֹכֵל לִשְׁתּוֹת קֶפֶה יִשְׂרָאֵלִי? - בְּבֵית קֶפֶה "אֲרוֹמָה" או "הִילֵל" - אִיפֹה זֶה נִמְצָא? - זֶה נִמְצָא בְּקִנְיֹן "דִּיזְנִגּוֹף סֶנְטֵר" - וְאִיפֹה הַקִּנְיֹן נִמְצָא? - בְּרֹחוֹב דִּיזְנִגּוֹף? - רֹחוֹב דִּיזְנִגּוֹף זֶה רֹחוֹב גְּדוֹל?

	- כן, זה רחוב ראשי בתל-אביב - אילו חנויות יש בקניון? - הרבה: חנות נעליים, חנות בגדים, חנות משחקים, חנות רהיטים וגם חנות מחשבים - ומה יש ליד הקניון? - יש כיכר מפורסמת- כיכר דיזנגוף
--	--

מחקרים בהוראת שפה זרה מראים¹ ששימוש בטקסט אותנטי כבר משלבי הלימוד הראשונים, מאיץ תהליכי רכישה כבר משלבי הלימוד המוקדמים והלומד יתפקד טוב יותר במצבים טבעיים של שפת היעד. ברמות המתחילים והביניים נמוך חלק מהטקסטים האותנטיים עוברים עיבוד כדי להקל על הלומדים. העיבוד נעשה בדרכים שונות: מציאת מילה חלופית שתתאים יותר לרמת הלומד, תרגום המילה, קיצור הטקסט ע"י בחירת משפטי מפתח וכדומה.

שלב ההטרמה

מטרת ההטרמה:

להכין את הלומדים לקריאה/צפייה/האזנה משמעותית של טקסט מבלי לעצור תוך כדי התהליך ולברר משמעות. תהליך זה מחקה את התהליכים המתרחשים בקריאת הטקסט בשפת האם ומגשר על הפער בין רמה קוגניטיבית-רגשית בשפת האם ורמה בשפת היעד קריאה/האזנה/צפייה משמעותית מעוררת מוטיבציה ללמידה

טרם קריאת הטקסט מקנים

1. אוצר מלים

אילו מלים ללמד?

- מלים שמופיעות בטקסט לעתים קרובות (שכיחות)
- מלים חיוניות להבנת הטקסט (מילות מפתח)
- מלים שיקדמו את תהליך הרכישה (יופיעו בהמשך)

¹ Gilmore, A. (2007). Authentic materials and authenticity in foreign language learning. *Language Teaching*, 40, 97-118

כשמלמדים טקסט חדש לפחות 60% מאוצר המלים בטקסט צריך להיות מוכר
מה לא ללמד?

• לא מלמדים את כל המלים בטקסט

2. מבנים תחביריים/דקדוק משמעותיים להבנת הטקסט ושיקדמו את תהליך הרכישה (חיוניים להבניית השפה).

מבנים תחביריים חשוב להקנות משלבים מוקדמים כי הם יוצרים שפה. לומד שפה זרה לא יכול לתפקד רק עם מלים חדשות. הוא זקוק למבנה משפט ובשאלה מה ללמד יותר מבנים תחביריים או אוצר מלים, התשובה היא מבנים תחביריים שלתוכם הלומד יכול לשבץ מלים נלמדות

3. הקשר תרבותי של הטקסט. אם הטקסט עוסק לדוגמה ב"מאה שערים", צריך להקנות טרם קריאת הטקסט ידע על מיהם החרדים, מה מאפיין שכונה חרדית וכדומה

כל מורה יפעיל שיקול דעת בהתאם להיכרותו עם רמת הלומד וידע מצטבר שלו אילו אוצר מלים, מבנה תחבירי וידע תרבותי ללמד

איך מלמדים אוצר מלים/מבנה משפט/ידע תרבותי חדש? יש דעות שונות בקשר להקשר שבו ילמד אוצר המלים. יש האומרים ללמד בהקשר של הטקסט כדי להכניס את הלומדים מיידית להקשר ואחרים הטוענים שכדאי ללמד בשלב המטרים בהקשר שונה כדי לא להעמיס/לשעמם את הלומד יתר על המידה. בקריאת הטקסט החדש שיש בו גם מימד של חידוש והפתעה

אסטרטגיות להקניית אוצר מלים/מבנה משפט חדש

- המחזה של המילה עם תנועות גוף/ידיים TPR=Total Physical Response
- שיום של מילה לתמונה (אם בדיבור או בכתיבה)
- מצגת ויזואלית שבה המילים/מבנה תחבירי מוצגים על ידי יצוגים ויזואליים וגרפיים
- הטמעת המלים מיידית בהקשר/תוכן חדש והלומדים מסיקים את המסקנות מההקשר. במקרה זה אוצר המלים של סיפור התוכן צריך להיות מוכר
- כיתה הפוכה- אוצר המלים ותרגול יינתן מחוץ לכיתה כגון: דפי עבודה, משחק Quzlet, מצגת קולית של המורה וכדומה

- לאחר שהלומדים מסיקים את המשמעות, ניגשים ל:
- תרגול המלים החדשות /מבנה המשפט בתרגילי תשומה, הטמעה והפקה. התרגול יכול להיעשות בכיתה ובבית

קריאת טקסט כתוב או לחלופין האזנה/צפיה לטקסט דבור

לקריאת טקסט /האזנה/צפיה לטקסט מספר עקרונות:

אם הטקסט ארוך ניתן לחלקן למנות קריאה (תלוי ברמת הלומדים)

קריאת טקסט בקריאה ראשונה תהיה מלווה בשאלה מנחה כללית כדי שהקריאה תהיה ממוקדת. השאלה תהיה בצורה של תרגיל **input** תשומה. אם השאלה מלווה בתשובות רב ברירה למשל, רצוי שהלומדים יקראו את השאלה והתשובות טרם הקריאה/צפיה/האזנה למשל:

בחרו את התשובה הנכונה ביותר ✓

בטקסט/בשיר/בסרטון "שיר הפלאפל" מדברים על:

1. סוגי אוכל שונים בישראל
2. פלאפל הוא המאכל הלאומי של ישראל
3. גם במצרים, לבנון וירדן אוכלים פלאפל
4. פלאפל בישראל הוא זול מאוד

אם נעשתה עבודת הטרמה יסודית, הלומדים לא יעצרו במהלך הקריאה/צפיה/האזנה, על מנת לוודא את משמעות המלים

בקריאה/צפיה/שניה עובדים על מידע מפורט יותר מתוך הטקסט עדיין במשימות input לבדיקת משמעות

למשל: קראו את ההיגדים הבאים ובחרו את התשובה הנכונה (מתוך "שיר הפלאפל")

היגדים	נכון	לא נכון	לא יודעים
רק למדינת ישראל יש מאכל לאומי			
רק התימנים אוהבים פלאפל			

			"מלך חדש" בשיר זה שם פופולרי לדוכן פלאפל
--	--	--	--

אחרי תרגילי Input (ורצוי כמה תרגילים) יבואו תרגילי **Intake** הטמעה. דוגמה למספר תרגילים/פעילויות מסוג ההטמעה:

1. תרגילי קלוז (השלמת מלים במשפטים/פסקה). למשל:
לכל מדינה בעולם יש _____ . מקרני הוא אוכל _____ , שניצל הוא אוכל _____ , אורז הוא אוכל _____ ופלאפל הוא אוכל _____

2. המחזת שורה מהשיר כששאר הלומדים צריכים לנחש את השורה
3. קריאת השיר באינטונציות שונות
4. איך כתוב בטקסט? (חיפוש מלים, משפטים, משמעות)

בשלב זה אפשר לעבוד יחידנית או בזוגות. עבודה בזוגות עדיפה כי כך לכל לומד אפשרויות רבות להטמיע את השפה בצורה של שינון וחזרה.

השלב המטה-לשוני **Developing System** יתמקד בהיבטים לשוניים שהשיר מזמן. למשל, שם תואר הנגזר משם עצם (ישראלי ← ישראלי/ישראלית, לאום ← לאומי/לאומית...) והלומדים יתרגלו את הנושא באמצעות פעילויות שונות שבחלקן הם מזהים את שם התואר ובחלקם הם מטמיעים אותו בשלב הזה אפשר גם לעבוד על הביטוי המופיע בשיר "אוכלים זה את זה" באמצעות שיום הביטוי לסיטואציות שונות, כתיבת דיאלוג המטמיע את הביטוי וכדומה

בשלב ההפקה **output** הלומדים יתבקשו להפיק בשפה בפעילויות הולמות רמה. למשל בהנחה שרמת הלומדים היא IL/IM

1. לסכם (בדיבור או בכתיבה) את השיר למישהו שלא היה בכיתה באותו יום בו נלמד השיר
2. לכתוב בית נוסף לשיר
3. לכתוב שיר בעל מבנה דומה למאכל אמריקאי
4. לכתוב מספר שאלות לכותב השיר
5. לכתוב פרסומת לפלאפל כמאכל הלאומי של ישראל
6. לכתוב דיאלוג בין מוכר דוכן פלאפל אשכנזי ומזרחי

פעילויות נוספות לעבודה עם טקסטים כתובים/דבורים

1. ניבוי תוכן הטקסט מהכותרת/שורה ראשונה של טקסט/קדימון (פעילות הטרמה)

2. השלמת משפטים פותחים מתוך הטקסט (פעילות הטרמה)
3. המחזות באינטונציות שונות (בעקבות קריאה/צפיה/שמיעה)
4. עבודה שיתופית מקוונת על טקסט בגוגל דוק (קריאה חברתית מקוונת)
5. הטמעת שאלות בתוך טקסט דבור (באמצעות כלים טכנולוגיים כמו Edpuzzle, Playposit)
6. העברה של טקסט לסוגה אחרת. למשל, אם הטקסט הוא סיפור, אפשר להעבירו לסוגה של ראיון, פרסומת או סרטון